mis, kapuose 1 ir 3 palaidotos moterys, kapuose 2 ir 4 – vyrai, o remiantis istoriniais duomenimis, pokariu šioje NKVD būstinėje galėjo būti nužudyta tik viena moteris.

Apibendrinus tyrimų rezultatus, galima teigti, kad Dusetų miesto istorinės dalies teritorijoje (UK 31690) buvusios NKVD būstinės vidiniame kieme (K. Būgos g. 22) aptikti kapai yra ne pokario rezistentų. Matyt, šioje vietoje būta istorinių laikų kapinaičių. Istorinio Dusetų miestelio laikų kultūrinio sluoksnio tyrinėtoje vietoje neišliko. Aptikta tik XVII–XVIII a. keramikos fragmentų duobėje 3 ir viena tuo pačiu laikotarpiu datuotina puodo šukė duobėje 4.

The burials in the courtyard of the Dusetos NKVD headquarters

An 89.8 m^2 trench was excavated at the suspected site of partisan remains in the inner courtyard (Fig. 1) of the former Dusetos NKVD headquarters at K. Būgos St. 22. Ten pits and four inhumations were discovered in it (Fig. 2). It was ascertained that pits 1, 2, 4–7, and 10 are post-Medieval. Storage pits 3, 8, and 9 are more interesting. A human skull and the long bones of the left arm were discovered in the bottom of pit 3. Thus in digging this pit, the earlier remains in burial 1 were partially destroyed. On the basis of the discovered pottery (Fig. 3), the pit should be dated to the 17th–18th centuries. Pit 8 partially covers burials 4 and so is later. Nothing was found in the pit's fill and so its dating remains unclear. A utility cellar had been created in pit 9, which dates to the second half of the 20th century.

Four inhumations were discovered in the trench (Fig. 4). The individual in burial 1 was interred in an extended supine position with the head to the SE. The pottery discovered in pit 3, which had been dug above this burial, should be dated to the 17th–18th centuries, thus the burial should be earlier. The individual in burial 2 was interred supine with the head to the SE and the right leg thrown to the side and flexed at a right angle. The left leg bones were not found. The individual in burial 3 had been interred prone with the head to the NW, the arms bent at an acute angle, and the legs slightly flexed. The individual in burial 4 had been interred in an extended supine position with the head to the NW and the upper part of the body laying on its left side.

There is no possibility of more precisely dating the discovered burials because no grave goods were discovered in them. No finds attesting that these are the remains of resistance fighters from the second half of the 20th century were found. In addition, the occlusal surfaces of the teeth of all of the interred individuals were very abraded and worn down, which is entirely uncharacteristic of 20th-century nutrition. According to the preliminary data, females were interred in burials 1 and 3, males in burials 2 and 4, but according to the historical data, only one woman could have been murdered in this post-war NKVD headquarters. In summarising the research results, it is possible to state that the discovered burials are not those of post-war resistance fighters. Apparently there was a small historical period cemetery at this site.

Robertas Žukovskis

Rasų kapinės

2012 m. rugsėjo–spalio mėnesiais APC atliko archeologinius žvalgymus Vilniuje, Rasų g. 32A, Vilniaus senųjų kapinių, vadinamų Rasų kapinėmis, komplekso (UK 10384) teri-

torijoje. Archeologiniai žvalgymai atlikti prie rekonstruojamos senųjų Rasų kapinių Š tvoros, kurios ilgis 170 m. Archeologinių žvalgymų tikslas – nustatyti prie XIX a. pradžioje įrengtos kapinių Š tvoros esančio kultūrinio sluoksnio pobūdį, storį ir būklę.

Prie tvoros pamatų kastos 0,6–2 m pločio, 0,7–1,5 m gylio tranšėjos. Žvalgytas 170 m² plotas. Archeologinę vertę turinčių radinių, žmonių kaulų archeologinių žvalgymų metu neaptikta.

Rasų kapinės yra Vilniaus PR dalyje, Rasų–Ribiškių kalvyne. Nuo 1800 m. Rasų priemiestis priklausė Dangun žengimo (misionierių vienuolyno) bažnyčios parapijai. Parapija neturėjo savo kapinių, todėl 1801 m. Vilniaus magistratas skyrė šiam reikalui 3,51 ha sklypą Rasų priemiestyje, už Subačiaus vartų, prie kelio iš Paplaujos į Ribiškes. 1801 m. kovo 8 d. kapinės buvo pašventintos. Sklypas greitai buvo užpildytas. Misionierių vienuoliai 1814 m. nupirko kapinėms naują sklypą dabartinių kapinių Š dalyje. 1820 m. kapinės buvo aptvertos plytų mūro tvora. Jos liekanų yra dabartinės tvoros ŠV dalyje. XIX a. pabaigoje kapinės buvo apleistos. Statiniai pradėjo irti. 1937 m. dėl blogos būklės nugriautas P kolumbariumas. Š kolumbariumas sugriuvo XX a. 5–6 dešimtmečiuose. Nuo 1967 m. kapinėse laidojama tik išimties tvarka.

2002–2003 m. KPC archeologas R. Žukovskis vykdė archeologinius žvalgymus Vilniaus senųjų Rasų kapinių teritorijoje, rekonstruojamos kapinių tvoros prie Sukilėlių gatvės vietose (*ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 349; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 315).

XIX a. pradžios kapinių Š tvora tęsiasi nuo Sukilėlių gatvės (kapinių ŠR kampo) iki tvoros, juosiančios lenkų karių (1919–1920 m.) kapus ir maršalo J. Pilsudskio širdies kapą (1935 m.). Mūrinė kapinių tvora labai blogos būklės – apirusi, vietomis išvirtusi, apaugusi krūmais ir medžiais. Už tvoros esančiuose privačiuose sklypuose įrengti mediniai ir mūriniai sandėliukai, pašiūrės, sukrautos statybinės medžiagos, malkos. Kapinių teritorijoje, prie pat tvoros yra išlikę stačiakampiai perimetriniai paminklai, mažatūriai paminklai ir smulkių paminklų grupės.

Pagal kapinių tvoros sutvarkymo projektą, numatyta demontuoti antžeminę tvoros dalį (paliekant geriau išlikusius jos fragmentus kalvos viršuje ir V dalyje), po to atkasti ir išardyti senosios tvoros pamatus, o jų vietoje įrengti naujus polinius pamatus. Tačiau pradėjus pamatų atkasimo darbus nustatyta, jog tvoros pamatai yra puikios būklės. Nuspręsta pakoreguoti esamą projektą – dalinai atkasti senosios tvoros pamatus ir ant jų įrengti betoninius rostverkus.

Fiksuotos tranšėjų atkarpos iš R į V žymėtos raidėmis A–E. ***Tranšėjos atkarpa A1*** kasta į V nuo 2003 m. rekonstruotos tvoros atkarpos. Atkasto pamato plotis 70–83 cm. P pusėje pamatas atkastas iki 55 cm gylio, tvoros Š pusėje, kalvos šlaite kasta iki 1,7 m gylio. Pamato apačia nepasiekta.

Pamatas mūrytas iš įvairaus dydžio rausvų ir gelsvų 23x10x5; 23x11x5; 32,5x16x?; 32x16x7,5; 34x16,5x9 cm dydžio plytų. Buvusių tvoros kolonų vietose – 90x90 cm išplatėjimai.

Prie pamatų kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su daugybe šaknų. Jame aptiktos smulkios griuvenos ir XX a. buitinės šiukšlės. Tvoros Š pusėje, kalvos šlaite, 1 m gylyje nuo velėnos paviršiaus fiksuotas smėlio įžemis.

Tranšėjos atkarpa A2 kasta tvoros Š pusėje, 11 m į V nuo tranšėjos A1. Visiškai atkastas arkinis pamatas. Pamato plotis 75 cm. Arkos V pėda 85 cm gylyje, R – 96 cm gylyje nuo pamato

1 pav. Atkastas XIX a. pradžioje statytos Rasų kapinių tvoros pamatas (tranšėjos atkarpa B) iš Š. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 1. The foundation of the cemetery fence erected in the early 19th century (segment B of the trench) unearthed in Rasos Cemetery, as seen from the N

viršaus (žemės paviršiaus). Mūryta iš plytų (29x14x7; 28x?x6; 32x?x7; 34x?x7,5 cm), rištų kalkių skiediniu. Pamato viršutinėje dalyje – vidutinio dydžio (25x20, 15x25 cm) akmenys. Arkinis pamatas įkastas į smėlio įžemį. Ties pamato paviršiumi fiksuotas iki 50 cm storio tamsiai pilkos šakningos žemės sluoksnis.

Tranšėjos atkarpa B kasta stačiame kalvos R šlaite. Siekiant nustatyti pamato įgilinimą, 1,9 m pločio tranšėja kasta tvoros Š pusėje. Tvoros P pusėje virš pamato fiksuotas 40–70 cm storio pilkos žemės, smulkių griuvenų ir šaknų sluoksnis.

Atkasto pamato plotis 33 cm (viena skersai mūrytų plytų eilė). Pamato aukštis 0,9–1,1 m. Buvusių kolonų vietose pamatas išplatėja iki 60x70 cm. Tarpai tarp šių išplatėjimų 2,23–2,51 m (1 pav.).

Naudotos rausvos ir gelsvos spalvos plytos. Jų matmenys: 34x16x7; 33x16x7; ?x16,5x8; ?x11,5x5,5, ?x12,5x5 cm. Vietomis įterptos vidutinio dydžio (15x20, 15x15, 20x25, 25x30 cm) lauko riedulių eilės.

Pamatai įkasti į smėlio įžemį. Ties pamatų paviršiumi fiksuotas 18–55 cm storio pilkos žemės su statybinėmis griuvenomis, gausiomis buitinėmis XX a. šiukšlėmis sluoksnis – ilgą laiką už tvoros buvo pilamos įvairios šiukšlės. Giliau fiksuotas 25–30 cm storio maišyto smėlio sluoksnis. 65–70 cm gylyje nuo pamato viršaus – smėlio įžemis.

Kalvos viršuje išsaugotas ir restauruoti paliktas geriau išsilaikęs 7,5 m ilgio tvoros fragmentas. Antžeminės dalies aukštis 1,1–1,4 m. Tvoros P pusėje iš plytų suformuotos pusapvalės arkos. Arkų „žingsnis“ ties pamatu 2,43–2,33 m. Iš Š pusės arkas dengia plytų sienelė (viena išilgai mūrytų plytų eilė). Tvoros plotis

ties pamatu 68 cm. Plytų matmenys 27x?x5; 25x12,5x5 cm.

Tranšėjos atkarpa C kasta į R nuo restauruoti palikto tvoros fragmento. 60 cm pločio tranšėjoje atidengtas pamato paviršius, mūrytas iš plytų, puspl̨ytų ir įvairaus dydžio lauko riedulių. Plytų matmenys: 28x13x5; 27x?x5,5; 24x11,5x4,5; 27,5x?x5 cm.

Tranšėjos Š sienelėje atidengta į Š pusę stipriai pasvirusi tvoros Š sienutė. Tranšėjos P sienelėje fiksuotas 60–90 cm storio tamsiai pilkos žemės, griuvenų, šaknų sluoksnis.

Prie restauruoti paliktos tvoros R pamato kasta iki jo apačios. Tvoros aukštis (nuo tvoros viršaus iki pamato apačios) – 2,54 m. Pamatas apie 1,1 m aukščio, 68 cm pločio. Pamato apačia mūryta iš stambių akmenų (35x40, 30x30 cm). Iš karto po pamatu – smėlio įžemis. Prie pamato fiksuotas 70–90 cm storio tamsiai pilkos ir juodos žemės sluoksnis su griuvenomis ir XX a. šiukšlėmis. 90 cm gylyje pasiektas 80 cm storio nejudinto molio sluoksnis. Po juo – smėlio sluoksnis.

Prie tvoros Š sienutės, supilto juodžemio ir buitinių šiukšlių sluoksnyje rasti du smarkai surūdiję II Pasaulinio karo vokiečių armijos kareivių šalmai.

Tranšėjos atkarpa D kasta į V nuo restauruoti palikto tvoros fragmento. Tranšėjos plotis iki 75 cm. Pamato plotis 25 cm (dvi eilės išilgai mūrytų plytų). Nustatyta, jog tvora buvo tvarkoma, permūryta. Iš senų plytų sumūryta 33 cm aukščio (4 plytų eilės) sienutė. Po ja suklotos 10 cm storio betoninių plokščių nuolaužos. Plytų matmenys 24x12x4; 24x13x5; 25x12,5x 4,5 cm. Pamato Š pusėje iki 65–70 cm gylio kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su šaknimis ir buitinėmis šiukšlėmis.

Tranšėjos atkarpa E kasta kalvos V šlaite. 7,6 m ilgio tvoros dalis, sujungta su lenkų karių kapus juosiančia tvora, palikta restauruoti. Tranšėjos R dalyje (iki restauruoti paliktos toros fragmento), tvoros Š pusėje kastas 70 cm storio juodos žemės sluoksnis su gausiomis čerpių duženomis, šaknimis, buitinėmis šiukšlėmis.

Restauruoti paliktos tvoros dalies pamatai atkasti iš Š pusės. Tvoros aukštis su atkastu pamatu 1,7 m. Antžeminės dalies aukštis apie 1 m. Pamato, mūryto iš plytų ir puspl̨ytų, apačia nepasiekta.

Tranšėjos gylis kalvos šlaite 1,1–1,5 m. Po plonos velėnos sluoksniu kastas 0,9–1,1 m storio tamsiai pilkos žemės su buitinėmis šiukšlėmis ir šaknimis sluoksnis. Po juo – molio, vietomis smėlio sluoksniai.

Rasos Cemetery

In 2012 a field survey was conducted at Rasų St. 32a on the grounds of the Vilnius old cemetery complex called Rasos Cemetery. 170 m² were surveyed. During the survey it was determined that cemetery's N fence foundation, which is being reconstructed, is in good condition. After the reconstruction project was altered, the foundation was not demolished. The strip and arch foundation is 25–80 cm wide and 0.85–1.1 m high (Fig. 1). The foundation was set into the sand and clay sterile soil. 0.5–1.5 m thick layers of grey, dark grey, and black soil with fine gravel and 20th-century household rubbish were recorded near the foundation. The layers were formed during the construction of the fence (in 1820) and later in discarding various rubbish beyond the fence. No finds, human bones, or bone fragments with an archaeological value were found. No horizons of a valuable, early cultural layer were discovered.